

Ljiljana Vranjković

DAROVITI UČENICI

Sažetak: Prepoznavanje različitih oblika nadarenosti i talenata kod djece i usmjeravanje njihovih sposobnosti veliki je izazov za mnoge roditelje i učitelje. Jedna od velikih pogrešaka koju rade osnovne škole jest podjela učenika na darovite i nedarovite, na dobre i loše. Djeca se razvijaju različitim brzinama u različitim sposobnostima. Podjelom na darovite i nedarovite frustriramo djecu koja su u procesu razvoja i kočimo taj razvoj. Početni neuspjeh mora biti izazov za novi pokušaj. Djeca gledaju na okolinu pretežito crno-bijelo. Ako ih društvo podijeli na uspješne i neuspješne, ona svrstana među neuspješne obeshrabruju se, identificiraju s neuspjehom i premda žele biti bolja, prestanu vjerovati da to mogu i počnu se ponašati prema osobitostima brzopletog svrstavanja.

Ključne riječi: darovitost, stvaralaštvo (kreativnost), fleksibilnost, fluentnost, elaboracija, osjetljivost za probleme.

Darovitost

Mnogi bi roditelji rekli - dijete nema sluha, ne vrijedi s njim pjevati vesele pjesmice. Djeci je važno objasniti da je društvo sustav u kojem su svi poslovi važni, sve vještine korisne, ali da je dobro kad su poslovi podijeljeni prema sposobnostima izvođača jer vrijednost posla ovisi o valjanosti proizvoda ili usluge. Zato je važno prepoznati i usavršavati vlastite sposobnosti, svoj posao obavljati sjajno, a ne prihvatiti ili birati studij koji zanima tatu ili zanimanje koje se ne voli i koje će bez izvornog interesa postati teret. U današnjem društvu darovitost nije jasno definirana i dijete ne nauči objektivno, kritički ocijeniti svoje sposobnosti, ne zna ni prepoznati što ga zanima, ne zna procijeniti svoje moguće dosege. U tom se kaosu darovitima nazivaju oni koji imaju iz svih predmeta petice u školi, po tom kriteriju otpada i Einstein, oni koji su medijski popularni, možda, jer je nastavnica poslala njihove radove na natjecanje, dok druga nastavnica to nije učinila s radovima svojih učenika, možda samo zato što nije bilo boljih.

Mislim da dijete ne treba pretjerano opterećivati prevelikim brojem aktivnosti jer je u toj dobi jednako važno ostaviti dovoljno vremena za igru.

Vesna Vlahović – Štetić, izvanredna profesorica Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, upozorava kako poticaj djetetovu talentu i nadarenosti uvijek mora težiti njegovoj sreći i zadovoljstvu: "Postoje razni oblici nadarenosti i neki od njih mogu se prepoznati u ranoj dobi, dok drugi postaju vidljivi tek poslije. Nadarenost za fiziku ili kemiju ne može se

prepoznati kod trogodišnjeg djeteta, ali talenti za glazbu i likovnu umjetnost mogu se prepoznati u ranoj dobi. No nadarenost se zapravo može identificirati cijelog života. U mnogim slučajevima dobro je da se prepozna rano jer djeca tako dobivaju bolju potporu i može im se omogućiti da uspješnije razviju svoj talent", objašnjava Vesna Vlahović – Štetić i dodaje da je uloga roditelja presudna za poticanje darovite djece. Nije tajna da nadarena djeca i njihovi roditelji imaju velika očekivanja. Zbog takvog pogleda na stvari nerijetko pri eventualnom neuspjehu razočaranje i kod jednih i kod drugih poprimi nerealne razmjere. Vesna Vlahović – Štetić objašnjava zašto se to događa: "Razočaranje može biti problem, to više što su darovita djeca većinom perfekcionista. Često imaju svoje kriterije i žele biti onoliko dobri koliko misle da moraju. Ponekad to žele izvan granica koje mi smatramo dovoljnim. Taj perfekcionizam može biti problem, baš kao i neuspjeh na kakvom natjecanju. U takvim situacijama djetetu treba objasniti da to što u jednom trenutku nije pokazalo sjajan uspjeh ne znači da inače nije sjajno. Treba mu objasniti da to samo znači da je u danom trenutku bilo boljih od njega i da zapravo uvijek ima netko bolji. Treba ih naučiti da se nose s tom činjenicom, a darovito dijete to će najbolje naučiti tako da surađuje s drugom nadarenom djecom. Jer oni možda jesu posebni, ali u krugu sebi jednakih ponekad lakše shvaćaju neke stvari." Pretjerane ambicije roditelja, koje se često rađaju zbog ciljeva koje sami nisu uspjeli ostvariti, često su najveći teret s kojim se moraju nositi nadarena djeca. Vesna Vlahović – Štetić priznaje da takvih roditelja ima, ali napominje da ih ima i među onima čija su djeca prosječnih sposobnosti. U takvim slučajevima, kaže, roditelji nešto žele ostvariti pa forsiraju djecu. No uvjeren je da preambiciozni roditelji svoju nadarenu djecu ne forsiraju sa zlom namjerom, nego da nesvjesno griješe jer nisu svjesni ozbiljnosti pritiska koji stvaraju.

Roditeljima poručuje što nipošto ne bi smjeli činiti kad su u pitanju darovita djeca: "Ne smiju očekivati od djeteta da bude multipraktik, najbolji u svemu. Darovita djeca često kognitivno nadmašuju svoje vršnjake, ali socijalno i emocionalno su jednaki i od njih se zato ne smije očekivati da i u tome budu jednako napredna. Nadarenoj djeci treba razviti svijest o tome da neke stvari mogu bolje od drugih, ali da ih to ne čini vrjednijim ljudskim bićima. Treba znati da nisu samo postignuća ono što nas čini vrijednim. Zato treba razviti njihovu socijalnu svijest, da budu u stanju živjeti s drugima i uvažavati one čije su sposobnosti prosječne." Ellen Winner izraz "darovitost" koristi za opisivanje djece s ova tri obilježja: 1. prijevremena razvijenost (brže napredovanje od prosječne djece); 2. inzistiranje da sviraju po svom (viša kvaliteta postignuća, drugačiji putovi učenja, samostalnost i samopouzdanje) i 3. žar za svladavanjem (visoka motiviranost, opsesivan interes). U darovitim je lako uočljiva intrinzična motiviranost. Za razliku od ekstrinzične motivacije koja nije sama sebi svrha, već je instrumentalna za postizanje nekih vanjskih ciljeva, intrinzična je motivacija ponašanje koje se izvodi zbog sebe samog, zbog

vlastitog zadovoljstva. Darovite ne treba nagovarati na vježbanje, a njihovo im je područje ujedno i rasonoda. Talentiran je riječ koja dolazi iz grčkog jezika - talanton, odnosno latinskog jezika - talentum, a izvorno znači mjeru, pa zdjelicu kojom se mjeri, pa zlatan novac. Onaj koji je imao talenta bio je osoba s mjerom, s osjećajem za (zajedničku) mjeru i kao takav (duhovno) bogat. Mjera je bila posebno izražena u umjetnostima, a mogla se naučiti putem kanona i proporcija kojima se postizala sumjerljivost (symmetria), uočavanje neočiglednih vrijednosti nekih pojava kroz zajedničke mjere.

Danas, talent označava razvijenu područno specifičnu darovitost.

Prvi koji je počeo sustavno istraživati darovitost bio je američki psiholog Lewis Terman. On je 1921. godine pokrenuo istraživanje koje je uključivalo tisuću i petsto djece rođene između 1903. i 1917.; pratilo ih se tijekom cijeloga života. Došao je do procjene kako populacija sadrži 1% nadarenih pojedinaca, stavljajući naglasak na inteligenciju (IQ).

Likovno stvaralaštvo

Donedavno se stvaralaštvo shvaćalo kao proces kojim izuzetno odabrani pojedinci stvaraju djela visoke vrijednosti. To se shvaćanje napušta, a kreativnost se promatra kao opći ljudski potencijal. Ova je promjena gledišta otvorila mnoga pitanja o prirodi dječje likovne kreativnosti važna za rad učitelja u razrednoj nastavi. Otvara se pitanje je li dječji kreativni proces i proces zrela stvaratelja u osnovi isti, može li se mjeriti istim mjerilima? E. Fromm naglašava da je korijen kreativnog rada u sposobnosti čuđenja koju imaju djeca te je koriste u igri. Radi se o procesu koji se odlikuje kreativnošću duha, maštom, željom za promjenom. Da bi bio kreativan, pojedinac treba imati bogat fond znanja koji će mu koristiti pri rješavanju likovnih problema.

Divergentno mišljenje (prema Guilfordu)

- redefinicija – nova upotreba likovnih sadržaja; promijeni materijal, promijeni boju, dodaj boju
- fluentnost – raspolaganje bogatstvom ideja
- originalnost – sposobnost da se otkriju potpuno nove ideje
- elaboracija – razrađivanje potpuno nove ideje u detalje
- fleksibilnost – lako napuštanje uhodanih putova

U dječjem likovnom izražavanju u većini slučajeva nailazimo na kreativan proces. Učitelj treba organizirati nastavu tako da potakne kreativnost kod učenika. Pri tom treba brinuti o sljedećem: - slobodna komunikacija učitelj - učenik, ne podcjenjivati učeničke ideje, putem alternativnih pitanja poticati učenika na drugačija rješenja (Što misliš, možeš li to prikazati i drugom bojom,

koji je bio naš današnji zadatak i sl.), ohrabriti učenike da sami pronađu što veći broj različitih likovnih rješenja... Stvaralačku klimu u razredu možemo njegovati nagrađivanjem kreativnog pristupa, tj. izbjegavati sve ono što kod učenika pobuđuje strah od neuspjeha. Da bismo bili kreativni, naravno, trebamo imati dosta znanja o određenom području, iako previše znanja može i sputati kreativnost. Većina se umjetnika, izumitelja, književnika godinama bavila nekim područjem prije nego što je u njemu proizvela nešto doista kreativno.

MITOVI O DAROVITOJ DJECI: Darovita djeca uspjeh će u životu bez obzira pruža li im se podrška ili ne. – Darovita djeca vole školu. – Darovita su djeca iz obrazovanih i situiranih obitelji. – Darovita djeca izvrsna su u svemu. – Učitelji vole darovitu djecu. – Darovita djeca teško se prilagođavaju i teško sklapaju prijateljstva. Naravno da to nije točno, jer i daroviti trebaju našu pomoć. Želim reći da su daroviti učenici vrlo često zapostavljeni jer se smatra da su oni ionako dobri. Na razrednim aktivima puno pažnje posvećujemo djeci koja postižu slabije rezultate i o njima doista puno razgovaramo, ali što je s darovitima? Ne kažem da to radimo namjerno, ali jednostavno proteže se misao o tome da su daroviti sposobni i bez nas. Imam učenicu u razredu koja je darovita u području hrvatskoga jezika i književnosti. Postigla je zapažen rezultat na LiDraNu. Naime, njezin je literarni uradak predložen za državnu smotru. To je doista velik uspjeh, ali o njemu se baš puno ne govori. Što je razlog tomu?

Značajke darovitih

Navedene osobine vidljive su u procesu obrazovanja. Nitko nema sve osobine.

1. Posjeduju izvanredne vještine rješavanja problema. Lako pronalaze i uočavaju suptilne odnose, skrivena načela i generalizacije.
2. Vidljivo su iznimni u kvaliteti i kvantiteti vokabulara. Zainteresirani su za riječi i njihova značenja. Vole čitati i razumiju pročitano.
3. Razumiju složene i apstraktne ideje već u mlađoj dobi.
4. Brzo uče i lako zadržavaju ono što su učili. Sjećaju se važnih detalja, koncepata i načela.
5. Pokazuju razumijevanje složenih aritmetičkih problema i shvaćaju složene matematičke koncepte.
6. Dugo zadržavaju pažnju.
7. Sposobnost usmjeravanja vlastitog stjecanja znanja. Samoregulirano učenje.
8. Pokazuju kreativnost u glazbi, umjetnosti, plesu ili kazalištu. Pokazuju senzitivnost na fine ritmove, pokrete.

9. Pokazuju fleksibilnost u razmišljanju i rješavanju problema s više različitih gledišta.

Zaključak

Možemo reći – bit ćemo kreativniji ako nas okolina u tome podržava, ako nas pohvaljuje i nagrađuje za kreativnost, ako je otvorena za nove ideje i bez krutih pravila. Biti kreativan znači igrati se idejama, isprobavati različite mogućnosti, probati i ono što na prvi pogled djeluje nemoguće. Manje smo kreativni kad smo pod vremenskim pritiskom i kad nas netko stalno nadgleda, procjenjuje i ograničava. Kreativnost pridonosi uspjehu rješavanja problema, ali i životnom zadovoljstvu te doživljaju sreće. Za vrijeme same kreativne aktivnosti učenik ne mora osjećati zadovoljstvo i sreću zato što je usmjerena na aktivnost. Osjećaj zadovoljstva javlja se nakon aktivnosti ili u trenucima prekida aktivnosti. Danas se sve više smatra da je kreativnost sastavni dio našeg svakidašnjeg posla i da se sposobnost stvaralaštva može povećati. Može se opisati, a još je važnije da se učenik može izravno poučiti kako će povećati svoju kreativnost.

Literatura

1. Čudina-Obradović, Mira (1990): *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*, Zagreb, Školska knjiga
2. George David (2005): *Obrazovanje darovitih*, Zagreb, Educa
3. Koren, Ivan (1989): *Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika*, Zagreb, Školske novine
4. Vlahović-Štetić, Vesna (2005): *Daroviti učenici: teorijski pristup i primjena u školi*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja
5. Winner, Ellen (2005): *Darovita djeca*, Lekenik, Ostvarenje d.o.o.

GIFTED STUDENTS

Summary: The recognition of different forms of giftedness and talent in children and guiding their capacity is a major challenge for many parents and teachers. One of the big mistakes you are doing is a division of the primary school students in gifted and nedarovite, the good and bad. Children develop at different speeds in different capacities. Splitting the gifted and frustration children who are in the process of development and that development. The initial failure to be a challenge for a new trial. Children look at the environment predominantly black and white. If you company is divided into successful and unsuccessful, she ranked among unsuccessfully to discourage, identify with failure, and although they want to be better, ceases to believe that it can begin to treat the properties brzopletog alignment.

Key words: giftedness, talent, creativity (creativity), flexibility, fluency, elaboration, sensitivity to problems.

Author: Ljiljana Vranjković, profesorica razredne nastave, mentorica
OŠ Josipa Lovretića, Otok

Review: Život i škola, br. 24 (2/2010.) god. 56., str. 253. – 258.

Title: Daroviti učenici

Categorisation: stručni članak

Received on: 17. rujna 2010.

UDC: 37.037

Number of sign (with spaces) and pages: 13.135 (:1800) = 7.297 (:16) = 0,456